ПЕТ НАШИХ ВАЈАРА У МИДЛХАЈМУ

Када почетком месеца маја у парку Мидлхајму, крај Антверпа, буде отворен пети Бијенале савремене скулптуре, тиме ће бити обележена деценија постојања ове јединствене вајарске манифестације у свету. Основан 1950 године, Мидлхајм већ сада претставља, заједно са Бијеналом у Венецији и Сао Паолу, саставни део уметности нашег времена, симбол њене духовне повезаности и универзалности. Бранкуши и Арп, Лоран, Задкин, Пикасо, Липшиц, Мур, Чедвик, Марини, Калдер, Манцу, Џакомети, Мирко, Певзнер, Хартунг, Вотруба, заједно с десетинама других, мање славних и мање познатих, излагали су у Парку који претставља мало ремек-дело архитектуре. Први пут ове године излагаће и група југословенских вајара: Олга Јеврић, Драго Тршар, Душан Џамоња, Јован Солдатовић и Милош Сарић.

Сви петоро припадају генерацији чије се формирање и активност поклапа са послератним годинама. Ма колико да су у питању различите индивидуалности, револт према наслеђу прошлости, према оном схватању вајарства које је у годинама између два рата — сем ретких изузетака — живело у сенци горостасне фигуре Ивана Мештровића, претставља основу са које су пошли. Различити темпераменти одвели су их сад на различите путеве.

Пред фигурама Олге Јеврић, које су пре организовано безобличје, него скулпторска форма, застајемо као пред животом у његовом примарном облику. Ново — то је лична, аутентична потврда идеја Конструктивизма (Манифест из 1924 године), тражена и нађена у најранијем детињству људског рода.

Тиха сета обавија то камење и творевине шипке, повезане без посебног реда, лопате и смисла за сложенију организацију ствари. Немо, као што је камен нем, потсећа оно на вечну присутност креативног у нама, на тежњу за претварањем безобличја у облик, неорганизованог у организовано — као накнаду или искупљење за личну пролазност, немоћ да се одупре времену, ништавилу и смрти.

Другчија је природа и дух Душана Џамоње. Проблеми форме и интелектуалне медитације имају секундарни значај у његовом делу. Вајар веома осетљивог нерва за најсавременије тежње, задржао се на стрпљивим тражењима и испитивањима чисто вајарске материје. Дрво и метал, као носиоци контраста између сенке и светла, топлине и спорости, осећања и рационалности, удружују се и сукобљавају на начин који је аутентичан и нов.

Сагледак из перспективе властитог развоја, Драго Тршар је већ данас, са 32 године, дошао до уметничке зрелости — путем који није познавао скокове, поводљивост, брза прихватања и још бржа одрицања од моменталних утицаја. У питању је, поред тога, вајар чији готово сваки рад одаје потпуну професионалност. Појава ни мало честа.

Проблем компоновања група фигура има примарни значај у последњим Тршаровим радовима и, додао бих, аутор га је решавао на начин који претставља озбиљан допринос савременом југословенском вајарству. Конструктивне и чврсто повезане фигуре, постављене вертикално једна поред друге, смањују се паралелно на бочним странама и деградацијом величине постигнута је илузија масовности, које узбуђује и опчињава.

Један од најмлађих чланова групе, Милош Сарић, истовремено је крајње екстреман и, рекло би се, бескомпромисан у том ставу. У скулптурама које опомињу на протоплазме, на крошње и корење стогодишњих стабала, аутор као да је видео симболе непролазности и неуништивости. Јер, ако бисмо нестали, остали без знамења наших цивилизација, зар сви земни остаци и праоблици живота не би били докази трајања и неуништивости егзистенције?!

Ове и њима сличне мисли туђе су Јовану Солдатовићу, вајару који је прихватао савремене иновације, али притом сачувао смисао за осећања ближа и разумљивија. Као што је емоционална инспирација код њега наглашена, у истој мери је и вајарска артикулација више традиционална. У фигурама животиња аутор је изразио непревазиђену љупкост, али Солдатовићу није стран и један другчији свет, испуњен поезијом слабости и немоћи, са људским саучешћем за његова наличја, празнину и беду.

Пет младих вајара, пет индивидуалности. Природа у њиховим очима није добила ново тумачење, нити су ова дела њена транспозиција. У питању је личност, тојест пројекција личности. И што је она комплексније, сложенији је и тежи пут ка овим радовима.

ЗОРАН МАРКУШ